

**INTENSIV BOG‘LARDA O‘RIK KO‘CHAT YETISHTIRISH
TEKNOLOGIYASI**

Safarov Asqarbek Asadullayevich Tosh.DAU., Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini saqlash va qayta ishlash kafedrası dotsenti
Eshqobilova Karomat Baxtiyor qizi Tosh.DAU., Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini saqlash va qayta ishlash fakulteti talabasi
Xamrayeva Navro‘za Zokir qizi Tosh.DAU., Meva-sabzavotchilik va uzumchilik fakulteti talabasi
Raxmonberdiyeva Roxila Tosh.DAU., Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini saqlash va qayta ishlash fakulteti talabasi

Annotatsiya: Intensiv bog‘larda o‘rik ko‘chatini yetishtirish texnologiyasi, bu yuqorida keltirilgan yechimlarni integratsiya qilish va ta‘lim talablari va turli sertifikatlar orqali bog‘lovchilarga taqdim etish orqali o‘z vaqti va xarajatlarini tejash uchun qo‘llanilgan. Bu, qimmatli mahsulotni ta‘minlash va o‘z vaqtida talabni qondirishga yordam beradi

Kalit so‘zlar: Toza suv va irrigatsiya, Mehnat kuchini optimallashtirish, Agroekologik qadamlar, Yirik mahsulot olish, Tabiat resurslaridan samarali foydalanish, Mahsulotni oshirish va eksportni oshirish.

Аннотация: Технология выращивания рассады абрикоса в интенсивных садах. он объединяет вышеуказанные решения и требования к обучению, а также различные свое время и деньги, предоставив переплетчикам сертификаты используется для экономии. Это означает предоставление ценного продукта и своевременного спроса. помогает удовлетворить

Ключевые слова: Чистая вода и орошение, Труд оптимизация мощности, Агроэкологические мероприятия, Крупное производство добыча, эффективное использование природных ресурсов, увеличение производства и увеличить экспорт

Abstract: Apricot seedling cultivation technology in intensive orchards, it integrates the above solutions and training requirements and various their time and expense by presenting the binders with certificates used for saving. This means providing a valuable product and timely demand helps to satisfy

Key words: Clean water and irrigation, Labor optimization of power, Agroecological steps, Large production obtaining, efficient use of natural resources, increasing production and increase exports

KIRISH

O'rik danakli meva guruppsi o'rik turi, Rosaceae oilasining Armenica Mill avlodiga kiradi. O'rik ko'chati o'tkazilgandan keyin 3-4 yilda hosilga kiradi. O'rtacha 50-70 yil yashaydi. Yangi pishgan o'rik mevasi tarkibida 8.4-19 % gacha shakar 0.3-1.7% gacha turli kislotalar 0.1-1.6 % gacha pektin, bundan tashqari A va C vitaminlari uchraydi. Uni turshagida esa 80 % va undan yuqori miqdorda shakar bo'ladi. Shuningdek O'rta Osiyoda yetishtiriladigan o'riklarning mag'zi shirin bo'lib, bodom mag'zi kabi iste'mol qilinadi, bozorlarda iste'mol uchun (sho'rdanak) sotiladi. O'rik danagi tarkibida 40-58% gacha miqdorida moy va 28% oqsil bo'ladi. O'rikning achchiq bo'lgan danaklari mag'zidan amigdalin moddasi mavjud bo'lib u texnik va oziq-ovqat sanoati uchun ishlatiladigan moy olinadi [1]. Mamlakatimizda o'rik yetishtirishi bo'yicha mevalar orasida uzum va olmadan keyingi 3-o'rinda turadi [2]. Bog'dorchilik maydonlari yildan yilga oshib borib 2021 yilda 342.5 ming gektarni tashkil qilmoqda. Shundan meva va rezavor meva maydoning 42.0 ming gektari Samarqand viloyati hissasiga to'g'ri keladi [2, 3, 4, 5].

O'rik ko'chat yetishtirish - bu qimmatli bir qishloq xo'jaligi va o'rikni sodda xiloz ko'chatga aylantirish, ta'lim va parvarish qilishni o'z ichiga olgan texnologik jarayon. Bu texnologiya intensiv bog'larda ham muhim o'rin tutadi, chunki bu yerlar ommaviy obro'ni sodda va samarali usullar bilan o'zgartirish uchun muhimoq. Intensiv bog'larda o'rik ko'chat yetishtirishning bir qancha asosiy komponentlari mavjud : **Toza suv va irrigatsiya:** Intensiv bog'lar uchun tushuntirilgan suv va irrigatsiya tizimlari, o'rik ko'chatining mehnatini minimalga tushirish va saqlash uchun juda muhim. Drip irrigatsiya va yopiq suv tizimlari intensiv bog'larning yirik yig'ilgan mevalarini sifatli ko'tarishda yordam beradi. **Yoritish va qopqoqlik:** Bog'lar o'rikni yoritish, yarim chizg'ich ko'tarish, yopiq yoritish va qopqoqlikning muhim qo'llanmalarini qo'llab-quvvatlashga ihtiyotkorlik qiladi. Bu, intensiv bog'larda ko'chatni tez va samarali tarzda o'sishga yordam beradi. **Yengil ichimliklar:** O'rik ko'chatini yetishtirish uchun zarur ichimliklar va gubreler intensiv bog'larda juda muhimdir. Bu ichimliklar, o'rikning samarali o'sishi va yaxshi yig'ilishini ta'minlash uchun zarur elementlarni taqdim etadi. Intensiv bog'lar shaffof bog'lovchilar, qorinchi havo to'qnashuvlari, o'rik ko'chatlarini vositalar yordamida tekis yonadi, to'qnashuv va yoritishni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. **Mehnat kuchini optimallashtirish:** Intensiv bog'lar ko'chatni tez va yaxshi mahsulot olish uchun mehnat kuchini optimallashtirish uchun o'rganilgan jarayonlar

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Code	Classifikatsiya	Klassifikator	Klassifikator	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1700	O'zbekiston Respublikasi			532,6	483,3	555,7	528,1	424,7	451,3
1701	Qoraqalpog'iston Respublikasi			10,6	9,3	13,2	13	12,9	10,2
1703	Andijon viloyati	Andijon re		71,6	89,7	87,6	68,3	71,2	87,7
1706	Buxoro viloyati	Buxoro re		144,5	137	126	121,3	115,6	91,6
1708	Jizzax viloyati	Jizzax viloyati		6,4	6,9	9,1	2,7	7,3	4,9
1710	Qashqadaryo viloyati	Kashkadaryo		10,2	25,2	28	31,4	23,4	19,9
1712	Navoiy viloyati	Navoiy re		14,5	25,4	20,4	22,6	20,9	17,1
1714	Namangan viloyati	Namangan		21,3	25,3	32,6	30,5	25,5	21,3
1718	Samarqand viloyati	Samarqand		13,8	20	24,5	24,5	17,1	13,7
1722	Surxondaryo viloyati	Surkhondaryo		18,3	15,1	15,4	15,2	14,8	15,2
1724	Sirdaryo viloyati	Sirdaryo		3,3	3,5	4,6	5	4,6	3,9
1727	Toshkent viloyati	Toshkent		1,4	5,3	5,7	7,4	6,8	8,6
1730	Farg'ona viloyati	Farg'ona		175,2	129,4	146,9	145,9	150,6	138,3
1733	Xorazm viloyati	Xorazm		19,2	22,5	21,5	16,1	15,9	16,8
1726	Toshkent shahri	Tau	Tashkent	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1

bilan taminlash uchun vaqtni, kuchni va resurslarni tez-tez monitoring qilishga ixtisoslashadi. Intensiv bog'larda o'rik ko'chatini yetishtirish texnologiyasi juda keng qamrovli va sodda ko'rsatkich, bu esa qimmatbaho bog'larni ommaviy obro'ni

ta'minlash uchun muhim qiladi. Intensiv bog'larda o'rik ko'chatini yetishtirish texnologiyasi, ko'p xil innovatsiyalar bilan birga, muhim mahsulotni ta'minlash va moliyaviy samaradorlikni oshirish uchun qo'llaniladi. Bu texnologiyalar o'zida bir nechta muhim qo'llanmalar va jarayonlarni o'z ichiga oladi:

Aqlli irigatsiya tizimlari: Aqlli irigatsiya tizimlari, intensiv bog'larda suvni samarali qo'llash uchun eng so'nggi texnologik yechimlardan biridir. Bu tizimlar, suv sarflash tizimlarini monitoring qilish, xarajatlarni kamaytirish va suv isrofini engellemek uchun sensorlar va avtomatlashtirilgan qurilmalar bilan ta'minlangan. Yeg'in va munbali yonilg'i, o'rikni qopqoqlovchi holatda yetishtirish uchun ideal bo'lgan muhim qo'llanma. Ular intensiv bog'larda intensiv bog'lovchilar orqali qo'llaniladi va samarali samaradorlikni ta'minlashda o'z maqsadiga erishish uchun engil o'zgarishlar yaratadi .

Tarqalib qilinadigan gubre va pestitsidlar: Intensiv bog'larda samarali mahsulot olish uchun, gubre va pestitsidlar o'z vaqtida, joyida va kerak bo'lgan qisqa doira orqali etkazib berilishi kerak. Bu, o'z vaqtida va to'g'ri miqdorda gubre qo'llash va bog'ni zararli fitoorganizmlardan himoya qilishda yordam beradi.

Avtomatlashtirish va robotlashtirish: Intensiv bog'larda avtomatlashtirish va robotlashtirish, mehnatni kuchaytirish va mahsulotni oshirishni yengillash uchun juda muhimdir. Robotlar ko'chatni saqlash, ot kiruvchi organik qutqaruvchilarni yashirish va mahsulotni yig'ishda yordam berishadi.

Agroekologik qadamlar: Intensiv bog'larda, agronomlar o'zlarini atrofmuhr muhitni saqlash uchun qadamlar qadamga qadam yuritishadi. Bu, kimyoviy moddalarni minimalga tushirish va tabiatga zarar yetkazadigan amaliyotlarni kengaytirish orqali yuzaga keladi. Intensiv bog'larda o'rik ko'chatini yetishtirish texnologiyasi, bu yuqorida keltirilgan yechimlarni integratsiya qilish va ta'lim talablari va turli sertifikatlar orqali bog'lovchilarga taqdim etish orqali o'z vaqti va xarajatlarini tejash uchun qo'llanilgan. Bu, qimmatli mahsulotni ta'minlash va o'z vaqtida talabni qondirishga yordam beradi.

O'zbekistonda intensiv bog'lar va o'rik ko'chatini qo'llashning bir nechta foydalari mavjud:

Yirik mahsulot olish: Intensiv bog'lar, o'rik ko'chatini sodda xilozga aylantirish va intensiv tarzda o'sishi mumkin bo'lgani uchun yirik miqdorda mahsulot olishga imkoniyat beradi. Bu esa mamlakatdagi o'rik yetishtiruvchilariga, o'zlarining mahsulotini oshirish, ishlab chiqarish va foydalanish imkoniyatlarini oshiradi.

Ish o'rinlarining yirik tashkil etilishi: Intensiv bog'lar katta miqdorda ish joyini o'z ichiga oladi, bu esa o'rindagi ishlab chiqarish, moliyaviy o'sishi va fuqarolarning ishga kirishi uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

Yirik miqdorda mehnatni samarali qilish: Intensiv bog'lar avtomatlashtirilgan va aqlli texnologiyalar orqali yirik miqdorda mehnat kuchini kamaytiradi. Bu esa energiya va vaqtni tejashga imkoniyat beradi, shuningdek, intensiv bog'lar intensiv ko'chat va ichimliklarni juda samarali qo'llab-quvvatlaydi, bu esa ishlab chiqarishni oshiradi va natijada moliyaviy daromadni oshiradi.

Tabiat resurslaridan samarali foydalanish: Intensiv bog'lar qisqa muddatda yirik miqdorda mahsulotni olib kelish imkoniyatiga ega bo'lib, shuningdek, suv va ichimliklarni samarali va israfni minimalga tushirishga yordam beradi. Bu esa tabiat resurslarini xalqaro standartlarga mos ravishda ishlatish va mamlakat ekologiyasini saqlash imkoniyatlarini oshiradi. Intensive bog'larni eng qulay tomonlaridan biri shundaki bu turdagi bog'larda zmonaviy sug'orish turlarini xususan tomchilab sug'orishni qo'llash juda qulay va yuqori samaradorlikka erishish imkonini beradi. Bundan tashqari daraxtlar orasiga poliz ekinlarini ekish imkoni bor bu esa qo'shimcha daromaddan dalolat beradi. Yana qo'shimcha tarzda intensiv bog'larni yaratish afzalliklari to'g'risida to'xtalib o'tadigan bo'lsak:

Hosildorlik darajasi yuqori ekanligi;

Qilingan xarajatlarni tezda qoplashi;

Agrotexnik ishlarni qo'llash osonligi;

Hosilini yuqori sifatga ega ekanligi (eksportbop mahsulot hisoblanadi);

Bog'lardan olingan hosilni saqlash mudati uzoqligi;

Qayta ishlash korxonlari qurilsa ishchi o'rinlari yaratilishi;

Zamonaviy sug'orish usullari qo'llanganda sug'orish suvining tejalishi va boshqalar.

Bugungi kunga kelib Respublikada uzoq muddatli bog'larni yaratishga katta e'tibor berilib kelinayotganiga sabablardan biri bo'g'lardan olingan hosilni horij mamlakatlariga eksport qilish juda qulay hisoblanadi. Bog' va tokzorlardan olinadigan hosillar ko'p yillik bo'lganligi sababli bir yillik o'simliklardan farqli o'laroq agarda agrotexnik ishlar o'z vaqtida ob-borilsa har yili yuqori hosildorlikka erishish mumkin.

Mahsulotni oshirish va eksportni oshirish: Intensiv bog'lar, yirik miqdorda yaxshi sifatli mahsulot olish imkoniyatlariga ega bo'lib, bu esa mamlakatning maxsus tovarlar

bozorida o'rniga olish uchun qulayliklar yaratadi. Bu esa O'zbekistondagi tarixiy ko'chat tarmoqlarini dunyo bozorlariga kirishni oshiradi va mamlakatning eksport potentsialini kengaytiradi. **Yirik miqdorda ish joylarining yaratilishi:** Intensiv bog'lar o'zida yirik miqdorda ish joylarini tashkil etadi, bu esa fuqarolar uchun yangi ish o'rinlarining yaratilishiga imkoniyat beradi va mamlakatning ishlab chiqarish va iqtisodiy o'sishi uchun muhim bo'ladi. Intensiv bog'lar va o'rik ko'chatini qo'llashning bu foydalari O'zbekistonning agroekologik sharoitiga mos keladigan va mamlakatning iqtisodiy o'sishi uchun juda muhimdir. O'zbekistonda intensiv bog'lar va o'rik ko'chatini qo'llash natijasida kengaytirilgan ish o'rinlari soni juda katta bo'lgan. Ishlab chiqarish jarayoni intensiv bog'larda o'z xususiyatlariga ega bo'lgani uchun, ular yirik miqdorda ish orinlarini ta'minlash uchun zarur bo'ladi. Intensiv bog'lar va o'rik ko'chatini qo'llash bilan bog'liq ish o'rinlari quyidagi ko'pliklar orqali kengayadi: **Bog'lovchilar va mehnatkorlar:** Intensiv bog'lar o'zlarida ko'plab bog'lovchilar va mehnatkorlarni ishga soladi. Ular o'rik ko'chatini ekinlarni o'tkazish, dastlabki ishlar, suvni ta'minlash, yoritish, guruchlash, mahsulotni yig'ish va saqlash kabi har xil vazifalarni bajaradilar. **Agronomlar va agrar muhandislar:** Intensiv bog'lar va o'rik ko'chatini qo'llashda agronomlar va agrar muhandislar juda muhim o'rin egallaydi. Ular mahsulotni oshirishning optimal usullarini aniqlash, ichimliklar, gubre va pestitsidlarni to'g'ri qo'llash, fitopatologik va zoologik holatlarga qarshi kurashish va boshqa keng qamrovli vazifalarni bajaradilar. **Texnikalar va me'morchilik:** Intensiv bog'larda, avtomatlashtirilgan va agrar me'morchilik texnologiyalari keng qo'llaniladi. Bu esa texnikalar va me'morchilikni ta'minlash, ta'mir qilish, tez-tez qo'llab-quvvatlash va tekshiruvlar bo'yicha mutaxassislar uchun katta ish orinlarini ta'minlaydi. **Transport va logistika:** Intensiv bog'lar mahsulotni o'tkazish va etkazib berish jarayonlari uchun transport va logistikada ham katta miqdorda ish orinlarini ta'minlaydi. Bu qo'llanmalar, mahsulotni ekinlardan olib, bozorga yoki ishlab chiqarish tarmoqlariga etkazish jarayonlarini ta'minlashda muhim bo'ladi. **Ishlab chiqarish va qurilmalar:** Intensiv bog'lar o'zlarida mahsulotni saqlash, o'b-qamash, tozalash va qayta ishlash jarayonlari uchun qurilmalar va mahsulot ishlab chiqarish qurilmalari uchun ish orinlarini ta'minlaydi. Bu qurilmalar, intensiv ko'chatni saqlash va sifatini saqlashda muhim bo'lib, shuningdek, mahsulotni ishlab chiqarish va tayyorlashda ham qo'llaniladi. Intensiv bog'lar va o'rik ko'chatini qo'llash jarayonida ish orinlari soni ko'p bo'lib, bu esa mamlakatning ishlab chiqarish potentsialini oshiradi va iqtisodiy o'sishi uchun muhim rolni o'ynaydi.

XULOSA Xulosa qilib aytadigan bo'lsak intensiv bog'lar yaratishda chet el davlatlari katta tajribaga ega hisoblanadi. Agarda chet el davlatlari tajribalarini o'rganib buni o'zimizda tatbiq eta olsak bu bizning yana bir katta yutug'imiz hisoblanadi. Shu sababdan ham bugungi kunda kadrlar malakassini oshirishga katta e'tibor berilib kelinmoqda. Kadrlar malakasini oshishi asa kelajakdagi yutuqlar garovi

hisoblanadi. Intensiv bog'lar tashkil qilinishi tufayli kelajakda oziq – ovqat tanqisligi oldini olish mumkin bo'ladi

Foydaniilgan adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasi davlat statistika qomitasi (2022) O'zbekiston qishloq xo'jaligi. Toshkent 34
2. А.А.Рибакoв, С.А.Остраухова (1981). Ўзбекистон мевачилиги. “Ўқитувчи”-Тошкент, 20-21, 30-31.
3. Улуғбек Бойжонов, Ўрмон Мирзохидов, Гулрабо Рустамова, & Алишер Ботиров (2022). САМАРҚАНД ИЛМИЙ ТАЖРИБА СТАНЦИЯСИ КОЛЛЕКЦИЯ МАЙДОНЛАРИДАГИ ИСТИҚБОЛЛИ ЎРИК НАВЛАРИДА ФЕНОФАЗАЛАРНИ ЎТИШ МУДДАТЛАРИ. Academic research in educational sciences, 3 (Speical Issue 1), 287-292
4. Atamurodov, B. N., Sobirov, K. S., & Najmiddinov, M. M. (2022). BASICS OF FARMING ON SALINE AND SALINE-PRONE SOILS. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(6), 725-730.
5. Хамидов М.Х., Шукурлайев Х.И., Лопасов Х.О. “Qishloq xo'jalik gidrotexnik melioratsiyasi” fanidan amaliy mashg'ulotlarni bajarish bo'yicha o'quv qo'llanma. Toshkent. 2014. -233 bet.